

Täysistunto

Tiistai 2.6.2026 klo 14.00—22.04

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 2/2026 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2026 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö TaVM 16/2026 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu. Edustaja Yrttiaho, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.35 **Johannes Yrttiaho vas:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys uudeksi hankintalaiksi kiihdyttää julkisten palveluiden yksityistämistä, heikentää työntekijöiden asemaa ja aiheuttaa samalla valtavat kustannukset julkiselle taloudelle. Hallitus esittää, että kunnan tai hyvinvointialueen pitäisi jatkossa omistaa vähintään kymmenen prosenttia niin sanotuista sidosyksikkö- eli in-house-yhtiöistään voidakseen hankkia niiltä palveluita ilman kilpailutusta. Nyt tällaista omistusrajaa ei ole. Hallitus käytännössä ajaa tällä esityksellään kunnat ja hyvinvointialueet yksityistämään nyt hyvin toimivia julkisia palveluita. Arvioiden mukaan lisäkustannus julkiselle taloudelle olisi ainakin 600 miljoonaa euroa, pahimmillaan useita miljardeja euroja. Kyse on erittäin kalliista yksityistämispolitiikasta.

Jätin talousvaliokunnan mietintöön vasemmistoliiton vastalauseen, jossa esitämme korjauksia lakiehdotuksen säännöksiin. Aiemmin ilmoitin eriävän mielipiteeni myös perustuslakivaliokunnan lausuntoon, muun muassa kuntien itsehallintoa heikentävien vaikutusten vuoksi.

Tässä hankintalakiesityksessä ei ole sinänsä mitään yllättävää. Pääministeri Petteri Orpon hallitus palvelee jälleen kerran lähinnä EK:n ja Suomen Yrittäjien ja samalla myös kansainvälisten suuryhtiöiden etua. Yksityiset yhtiöt saavat lakimuutosten myötä entistä isomman siivun julkisista hankinnoista, joiden arvoksi jo nyt arvioidaan 38 miljardia euroa. Kuntien ja hyvinvointialueiden talous ja työntekijöiden asema sekä palveluiden laatu tulevat tällä lakiesityksellä heikentymään. Hankintalain uudistus jatkaa kymmenien vuosien uusliberaalia linjaa Suomen paikallishallinnossa. Ideologinen yhtiöittäminen, kilpailuttaminen ja yksityistäminen on hajauttanut vastuun palvelujen laadusta, kustannuksista ja työntekijöiden asemasta yhä hämärämpiin sopimusketjuihin. Kuntayhtiöitä perustamalla on heikennetty työntekijöiden työehtoja ulkoistamalla työnantajavastuut yhtiöihin, usein heikompien työehtosopimusten ja heikomman valvonnan piiriin. Suoran yksityistämisen vaikutukset ovat vielä vakavammat. Yksityiset yritykset kilpailevat halvimmalla mahdollisella hinnalla ja hakevat säästöt heikommista palkoista ja työehdoista sekä työntekijöi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

den vähentämisestä, vuokratyön käytöstä ja pitkistä alihankintaketjuista. Erityisesti alihankintaketjut tekevät työehtojen valvonnasta vaikeaa: mitä useammalle portaalle palvelu pilkotaan, sitä vaikeampi on tietää, kuka työn tekee ja millä ehdoilla. Tämä lisää räikeänkin työperäisen hyväksikäytön riskiä.

Puhemies! Julkinen raha ei saa valua sopimuksiin, joissa säästöt tehdään työntekijöiden oikeuksista. Hankintalailla tulisi osaltaan varmistaa, että kilpailutuksissa ja hankintasopimuksissa ensinnäkin ilmoitetaan täyttävä avoimuutta noudattaen alihankkijoiden ja vuokratyövoiman käyttö ja myöskin nimenomaan edistettäisiin vähintään lain ja työehtosopimusten mukaisia työehtoja, ja tätä parempi taso tulisi katsoa kilpailutuksissa eduksi yksityisoikeuden ja monella tapaa haitallisen halvimmän hinnan tuijottamisen sijasta. Jos hankintalakiä todella halutaan uudistaa vastuullisempaan suuntaan, lain ytimeen pitää nostaa työehdot, alihankinnan valvonta ja sääntely sekä julkinen vastuu. Nyt hallitus keskittyy avaamaan markkinoita yksityisille yhtiöille, vaikka todellinen ongelma on yksityistämisen, yhtiöittämisen ja epäterveen hintakilpailun aiheuttamat kustannukset ja työehtojen heikentyminen.

Puhemies! Ehdotan, että eduskunta hyväksyy lakiehdotukset vastalauseen 4 mukaisina.
— Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

18.40 **Lauri Lyly sd:** Arvoisa puhemies! Nyt on kysymys erittäin isosta kuntien toimintaan vaikuttavasta asiasta. Siellä nämä sidosryhmä- eli in-house-yhtiöt ovat olleet luonnollinen osa kuntien välistä yhteistyötä, ja sillä tavalla näitä in-house-yhtiöitä on synnytetty, että monia niitä, mitä kunnat itse tekevät omina palveluinaan, on siirretty sitten yhdessä tehtäväksi in-house-yhtiöön, ja sillä tavalla on tehty yli kuntarajojen yhdessä asioita. Se on ollut se tapa, jolla on pystytty viemään asioita yhdessä eteenpäin. Usein nämä in-house-yhtiöt ovat syntyneet myös keskustaupunkien ympärille, eli keskustaupunki on ollut siinä isona toimijana ja sitten ympäristökunnat siitä tulleet osaksi sitä in-house-yhtiötä, ja omistukset usein menevät sen mukaan, miten se liikevaihto käytännössä siellä yhtiössä menee, eli iso on omistanut siitä noin puolet ja sitten nämä pienemmät kunnat yleensä prosentista ylöspäin. Tämä on ollut se toimintamalli, jossa yleensä toimitaan. Parikymmentä tai 25 kuntaa on monta kertaa tällaisessa yhtiössä, joka tekee niitä. Ne myös syntyvät semmoisille alueille, joilla ei ole luonnollista kilpailua, ja siinä mielessä tilanne on. Nyt tätä ollaan tässä muuttamassa väkisin keinotekoisella kymmenen prosentin rajalla omistuksen osalta, ja jokainen voi miettiä, että kymmenen osakasta voi olla enintään siinä yhtiössä kymmenen prosentin omistuksella käytännössä.

No sitten, arvoisa puhemies, paljon puhutaan, että nyt tämä liiketoiminta vapautuu kilpailulle. Meillä julkiset hankinnat Suomessa ovat 38 miljardia euroa, joista nämä in-house-yksiköt, sidosryhmäyksikköhankinnat, ovat seitsemän miljardia euroa — seitsemän miljardia euroa. No, nyt sitten noin puolet tästä seitsemästä miljardista eurosta hankitaan yksityisiltä yhtiöiltä toimintana, ja se toinen puoli on sitten sitä niin sanottua itse tekemistä. No, tämä on se tosiasiallinen tilanne tällä hetkellä. Nyt sitä sitten avataan markkinoille, ja no, avautuuko markkinoille tämä koko kolme ja puoli miljardia tai tämä seitsemän miljardia? Ei varmasti, koska ne isot toimijat voivat jatkaa in-house-yhtiö-toimintaa myöskin jatkossa, ja siinä mielessä tilanne tulee olemaan. Kun nyt Kuntaliitto on tehnyt aika paljon selvityksiä, joissa sidosyksiköjä on läpivalaisttu, niin sidosyksiköitä, joissa on enemmän kuin kymmenen omistajaa, on 48 kappaletta ja siellä liikevaihto liikkuu noin kahden miljardin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

euron suuruusluokassa. Sitten näitten pienempien kuntien osuus tästä on viidestä 15 prosenttiin, eli kilpailulle avautuisi 50:stä 150 miljoonaan euroa. Ei seitsemää miljardia, vaan tämä 50—150 miljoonaa euroa. Tämä on se iso tausta-asia täällä, mitä yritetään nyt myydä vähän isompina lukuina. Isot omistajat jäävät sidosyksikköihin, jotka kilpailuttavat ja jatkavat työskentelyä. Eli tästä tulee erittäin isolta osalta pienille kunnille erittäin hankala asia, ja tämä tulee olemaan tuolla taustalla. Isot kunnat tässä toimivat. Sitten voi sanoa, että hyvinvointialueilla myös on tiettyjä tilanteita, joissa omistusrajat tulevat vastaan. Tamperella ovat muun muassa Sydänsairaala ja Coxa, jotka toimivat valtakunnallisesti, mutta kaikilla ei ole sitä kymmentä prosenttia siinä omistuksessaan, ja Fimlab yhtiönä toimittaa laboratoriopalveluja. Me tullaan näissä asioissa tekemään kovia muutoksia, jos nämä rajat tässä tulevat voimaan.

Arvoisa puhemies! Mitä tässä on vielä tämän lain voimaantulon kanssa: Kunnille tämä pitäisi ensi vuoden kesäkuun loppuun mennessä tehdä, ja hyvinvointialueille se on vuoden 29 puoleenväliin vuotta. Eli siellä on siirtymäaikaa enemmän, ja kunnilla on todella vähän aikaa tätä tehdä. Siinä mielessä tässä tulee kuntien arvion mukaan monien satojen miljoonien kustannus siitä, kuinka nopeasti tätä toteutetaan, ja tämä tulee maksamaan todella paljon. Myös hallituksen omassa esityksessä puhutaan aika isoista summista.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on sellainen, että tätä on pakko muuttaa varsin nopeasti, jos tämä tällaisena tulee voimaan. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hemmilä, olkaa hyvä.

18.46 Pertti Hemmilä kok: Arvoisa herra puhemies! Julkisiin hankintoihin käytetään vuosittain kymmeniä miljardeja. Siksi ei olekaan ollenkaan lainkaan yhdentekevää, millaisilla säännöillä hankintoja tehdään. Suomen talouden selkärangan muodostavat pienet ja keskisuuret yritykset. Ne ovat niitä toimijoita, jotka työllistävät paikallisesti ja pitävät osaltaan suomalaisen yhteiskunnan pyörät pyörimässä. Siitä huolimatta julkisten hankintojen nykyiset käytännöt ja lainsäädännön tulkinnat asettavat pk-yritykset aivan liian usein altavastaajan asemaan. Suurin syy tähän on se, että hankintojen kilpailutuksia kasataan massiivisiksi valtakunnallisiksi jättipaketeiksi, esimerkiksi valtion yhteishankintayksikkö Hanselin kautta, jolloin suljetaan paikalliset yrittäjät automaattisesti kisasta ulos. Pienellä tai keskisuurellakaan paikallisella yrityksellä ei yksinkertaisesti ole sellaisia hallinnollisia tai taloudellisia resursseja, joita näihin suuriin ja monimutkaisiin kilpailutuksiin osallistuminen vaatisi. Tämä kehitys on vahingollista. Jos julkiset hankinnat valuvat vain muutamalle harvalle, useinpa vielä monikansalliselle suuryritykselle, me näivetämme paikallisen yrittäjyyden. Samalla tuhoamme sen aidon, terveen markkinakilpailun, jota julkisten hankintojen ja julkisen sektorin pitäisi kaikin voimin suojella ja edistää. Kun paikalliset toimijat katoavat markkinoilta, kilpailu vähenee, hinnat nousevat ja veronmaksajien eurot valuvat pois siltä alueelta, mistä ne on kerätty.

Herra puhemies! Tämän vuoksi lainsäädännöllä on nimenomaisesti ja yksiselitteisesti turvattava hankintojen jakaminen osiin. Tämän periaatteen on oltava laissa velvoittava pääsääntö, ei pelkkä kaunis suositus tai pykälä, jonka hankintayksiköt voivat helposti sivuuttaa pelkällä olankohautuksella. Jos hankintayksikkö päättää olla jakamatta suurta hankintaa osiin, sille on asetettava tiukka ja painava perusteluvelvoite. Urakoiden, palveluiden ja tavarahankintojen palasteleminen alueellisesti tai sisällöllisesti sopivan kokoisiksi osiksi ei heikennä julkisen sektorin toimintaa. Päinvastoin se lisää tarjoajien määrää, pa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

rantaa kilpailua ja tuo julkiselle sektorille laadukkaampaa sekä joustavampaa palvelua. Tämän kaiken hyvän lisäksi se antaa paikallisille pk-yrityksille reilun ja tasavertaisen mahdollisuuden jättää tarjouksensa ja pärjätä kilpailussa omalla osaamisellaan ja tuotteillaan.

Arvoisa puhemies! Julkisilla varoilla tehtävien ostojen tulisi aina tukea kotimaista työllisyyttä ja alueellista elinvoimaa. Kun kunta, hyvinvointialue tai valtion virasto ostaa palveluita tai tuotteita, sen tulisi kantaa huolta siitä, että nämä investoinnit kantavat hedelmää myös lähiympäristössä. Paikallisen yrityksen voittama hankinta tarkoittaa suoraan paikallisia työpaikkoja, nuorten työllistymistä, investointeja aluetalouteen ja elinvoimaa alueelle. Se tarkoittaa myös sitä, että yrityksen maksamat verotulot palaavat ainakin osittain takaisin samaan julkisen sektorin käyttöön, jolla hankinnat alun perin tehtiin. Tämä on kestävää taloudenpitoa, jota meidän on lakia säätäessämme vaalittava.

Talousvaliokunnan mietinnössä on onneksi tunnustettu näitä tekijöitä ja otettu askeleita oikeaan suuntaan. Valiokunnan korostama linja siitä, että yhteishankinnat eivät saa muodostua esteeksi pk-yritysten markkinoille pääsulle, on erittäin kannatettava.

Myös julkisen sektorin omien sidosyksiköiden aseman tiukempi sääntely on välttämätöntä. Julkinen sektori ei saa paisuttaa omia yhtiöitään ja järjestää hankintoja ohi avoimen markkinakilpailun, sillä se vääristää kilpailua ja näivettää yksityistä yrittäjyyttä.

Herra puhemies! Lopuksi haluan painottaa, että markkinatalouden toimivuus on terve kilpailu. Se vaatii jatkuvaa suojelua. Pk-sektori ei pyydä etuoikeuksia julkiselta sektorilta. He pyytävät vain tasapuolista, reilua kohtelua. Meidän tehtävämme tässä salissa on varmistaa, että tämä uusi hankintalaki tarjoaa tuon tasapuolisuuden.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Riipi, olkaa hyvä.

18.51 Mika Riipi kesk: Arvoisa puhemies! Tälle hankintalain uudistukselle asetetut tavoitteet, kilpailun lisääminen, palvelutuotannon tehostaminen kustannustehokkaammaksi ja alueellisen elinvoiman edistäminen, ovat tietenkin hyvin hyvin kannatettavia. Mutta kokonaisuutena arvioiden nämä hallituksen asettamat tavoitteet tälle hankintalain uudistamiselle ovat kuitenkin jäämässä vain tavoitteeksi, pelkäksi kirjaimeksi, ja kun koko tätä esitystä arvioi, se on itse asiassa johtamassa aivan päinvastaiseen lopputulokseen. Ydinongelma on se, että kilpailu ei tule lisääntymään, ja taustalla on tietenkin markkinan puute. Erityisesti pienten kuntien kustannukset tulevat nousemaan merkittävästi. Hallintotaakan lisääntyessä tehottomuus lisääntyy sekä alueellinen elinvoima itse asiassa heikkenee, kun pienet kunnat menettävät palvelutuotannon edellytyksiä.

Tämän lakivalmistelun aikana annetuista noin 700 lausunnosta lähes kaikki ovat tyrmanneet tämän esityksen, etenkin koska sen vaikutusarvioinnit ovat olleet hyvin heikkoja. Tähän kritiikkiin ovat yhtyneet muun muassa lähes kaikki ministeriöt. Esityksen keskeisin ongelma on tämä hallitusohjelmaan kirjattu kymmenen prosentin vähimmäisomistusvaatimus sidosyksiköiden käytölle sekä siihen liittyvä hyvin lyhyt siirtymäaika erityisesti kunnille. Tämä muodostaa merkittävän uhan erityisesti pienten kuntien talouksille, niiden palvelutuotannolle ja laajasti muun muassa kyberturvallisuudelle. Lakimuutos käytännössä pakottaisi purkamaan laajoja ja jo nyt hyvin kustannustehokkaita kunnille ja hyvinvointialueille tukipalveluita tarjoavia yhtiömuotoisia yhteistyöorganisaatioita, jotka ovat huolehtineet esimerkiksi ict:stä, ruokahuollosta, palkanmaksusta tai vaikkapa pesulapalveluista. Nämä suuret sidosyksiköt joudutaan pirstomaan nyt pienemmiksi, jolloin menetetään mitakaavahyödyt. Muutosten vaikutukset kohdistuisivat raskaimmin juuri pieniin ja syrjäi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

siin kuntiin, joilla ei käytännössä ole resursseja kilpailuttaa palveluja tai jotka eivät käytännössä löydä markkinoilta aidosti vaihtoehtoja.

Arvoisa puhemies! Tämän uudistuksen muutoskustannusten arvioidaan olevan 450—600 miljoonaa euroa, ja tämä kohdistuisi erityisesti pieniin ja keskisuuriin kuntiin. Erityisesti tässä julkisen talouden tilanteessa tällaisen rahasumman käyttäminen muutoskustannuksiin on täysin vastuutonta, ja edelleenkin kun mitään pakottavaa tarvetta tälle uudelle kymmenen prosentin vähimmäisomistusrajan asettamiselle ei ole olemassa. Hallituksen esittämä kymmenen prosentin vähimmäisomistusvaade ei perustu mihinkään tutkittuun tietoon tai EU-vaatimukseen, vaan se on täysin hallituksen omasta hatusta vetämä. Väistämättä nousee ajatus, että onkohan tämän esityksen tavoitteena itse asiassa vain romuttaa pienten kuntien talous ja ajaa ne tällä esityksellä suurempien syliin. Näin harvaan asutun alueen edustajana en voi tätä esitystä millään tavalla kannattaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Anna-Kristiina Mikkonen, olkaa hyvä.

18.55 Anna-Kristiina Mikkonen sd: Arvoisa puhemies! Hallituksen hankintalakiesitys kirjoitti lähes 700 lausuntoa, jotka olivat yksinomaan esityksen tyrmääviä. Hankintalain uudistus ja etenkin sen niin sanottu in-house-yhtiöitä koskeva muutos on ongelmallinen perustuslain, kuntien itsehallinnon sekä taloudellisten vaikutusten arvioinnin kannalta. Mikäli eduskunta hyväksyy tämän hankintalakiesityksen, sen on arvioitu eri laskelmilla, muun muassa Kuntaliiton mukaan, nostavan kuntien ja julkisen sektorin kuluja 600 miljoonasta jopa kolmeen miljardiin. Esityksellä on merkittäviä vaikutuksia perustuslaissa turvattuun kunnalliseen itsehallintoon sekä useisiin muihin perustuslailla suojattuihin perusoikeuksiin. Esimerkiksi valtiovarainministeriön arvion mukaan kuntien edellytykset turvata sivistykselliset perusoikeudet heikkenisivät merkittävästi taloudellisen itsenäisyyden vaarantuessa. Hankintalaki itsessään liittyy Suomen turvallisuuteen, ruokahuoltoon, kyberturvallisuuteen, pienten kuntien taloudelliseen tulevaisuuteen, julkisen talouden menojen kasvuun sekä palvelujen pakkokilpailuttamiseen markkinoilla.

Tässä lakiesityksessä luodaan perusteetonta mielikuvaa siitä, että sidosyksiköt, jotka nyt hankkivat suuren osan palveluistaan markkinoilta, olisivat markkinahäiriköitä tai suuri joukko kuntia pyrkisi sidosyksiköillä kiertämään hankintalaissa asetettuja kilpailutusvelvoitteita. Sidosyksiköiden tuottamat palvelut ovat usein sellaisia, joita ei vastaavina tällä hetkellä tuoteta markkinaehtoisesti. In-house-yhtiön ei ole tarkoituskaan tavoitella voittoa. Ne tekevät laajempaa liiketoimintaa ja ovat usein monitoimialayhtiöitä.

Merkittävin muutos nykytilaan on hankintalain 15 §:n muuttaminen siten, että sidosyksiköiden käytölle säädettäisiin kymmenen prosentin vähimmäisomistusta koskeva vaatimus. Jatkossa omistaja voisi tehdä hankintoja sidosyksiköiltään vain mikäli sen omistus yhtiöstä ylittää kymmenen prosentin osuuden. On tärkeää, että lopullisessa hallituksen esityksessä omistusvaatimuksen ulkopuolelle on rajattu kirjastojen tietojärjestelmäpalvelut sekä vesihuoltolaitokset. Jätehuollon osalta tilanne jää edelleen epäselväksi odottamaan jätelain uudistusta.

Tällä ehdotetulla vähimmäisomistusosuusvaatimuksella arvioidaan olevan useita kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaa merkittävästi vaikeuttavia seurauksia. On todennäköistä, että ehdotettu vähimmäisomistusosuutta koskeva vaatimus ei muuttaisi suurten kuntien toimintaa juuri lainkaan mutta ajaisi pienet, kauempana kasvukeskuksista sijaitsevat kunnat kestävämpään tilanteeseen, jossa ne eivät voisi enää hankkia tehtäviensä to-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

teuttamiseksi tarvitsemiaan palveluita sen enempää sidosyksiköiltä kuin markkinoiltaan. Toisaalta on mahdollista, että sidosyksiköiden omistajat ryhtyvät tuottamaan tarvitsemiaan palveluita itse. Siten esitys ei toteuttaisi hallitusohjelman mukaisia tavoitteita parantaa julkisen sektorin tehokkuutta tai vahvistaa alueellista elinvoimaa ja yrittämisen edellytyksiä. Ehdotettu kymmenen prosentin vähimmäisomistusosuusvaatimus saattaa ainoastaan siirtää hankinnat kuntien ja hyvinvointialueiden itse tekemiksi. Tällöin hallituksen esitys ei kasvattaisi markkinoilta hankittavien palveluiden määrää vaan etupäässä vain lisäisi julkiseen hallintoon kohdistuvaa hallinnollista taakkaa ja siitä aiheutuvia kustannuksia.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveystalouden alalla toimivilla sidosyksiköillä on tärkeä rooli hyvinvointialueiden välisessä yhteistyössä ja soteuudistuksen tavoitteiden toteuttamisessa ja saavuttamisessa. Hallituksen nyt esittämä hankintayksikön vähintään kymmenen prosentin omistusosuusrajaus voi pakottaa hyvinvointialueet luopumaan toimivista yhteisomistetuista palvelurakenteista ilman että markkinoilta on tosiasiaa saatavilla vastaavaa palvelua. Useissa kriittisissä sotepalveluissa, esimerkiksi erikoissairaanhoidossa, laboratoriopalvelut ja tietyt ICT-järjestelmät, ei ole toimivia markkinoita. Hallituksen esitys uhkaa johtaa toimivien rakenteiden hajoamiseen, skaalaetujen häviämiseen, palvelujen laadun ja saatavuuden heikkenemiseen sekä huoltovarmuuden ja potilasturvallisuuden vaarantamiseen. Sidosyksiköiden kymmenen prosentin vähimmäisomistusvaatimus vaarantaa myös ruokapalveluiden kustannustehokkaan ja laadukkaan järjestämisen. Tästä sairaalaruoka on erinomainen esimerkki. Kymmenen prosentin vaatimus hankaloittaa myös hyvinvointialueiden ruokapalvelujen järjestämistä. Siivous ja jätehuolto ovat myös kriittisten osien elintärkeitä toimintoja.

Tämän hallituksen esityksen tavoite edistää elinkeinovapauden toteutumista on jopa puutteellisten vaikutusarvioiden mukaan jäämässä parhaimmillaankin vähäiseksi. Hallituksen esitys loukkaa osaltaan perustuslaista johdettua niin sanottua rahoitusvastuun periaatetta, ja Suomen kyberturvallisuuden ulkoistaminen kansainvälisille pääomille tällä tiukalla kilpailutuspakolla on kyseenalaista. Suomen omavaraisuus kriittisissä toiminnoissa ja omavaraisuus energiassa, vesihuollossa ja ruuantuotannossa on parasta puolustusta ja kokonaisturvallisuutta. Hallituksen esityksestä pitäisi vielä tehdä vaikuttavuusarviointi esityksen vaikutuksista kansalaisten palvelujen saatavuuteen sekä Suomen turvallisuuteen ja talouteen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Paasi, olkaa hyvä.

19.01 Martin Paasi kok: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä on kyse julkisten hankintojen kilpailusta, veronmaksajan rahasta ja pk-yritysten mahdollisuuksista. Julkisia hankintoja tehdään Suomessa lähes 40 miljardilla eurolla vuodessa. Siksi ei ole yhdentekevää, miten hankinnat valmistellaan, kuinka moni yritys pääsee tarjoamaan ja saadaanko rahalle vastinetta.

Arvoisa puhemies! Hankintojen ongelma on liian usein heikko kilpailu. Moniin kilpailutuksiin tulee vain yksi tai korkeintaan kaksi tarjousta. Samalla sidosyksiköiden eli in-house-yhtiöiden käyttö on kasvanut tavalla, joka on sulkenut markkinaa yksityisiltä yrityksiltä. Kun julkinen toimija on voinut omistaa yhtiöstä hyvin pienen osuuden ja ostaa siltä ilman kilpailutusta, kilpailuttamisen pääsääntö on jäänyt taka-alalle. Tähän Suomella ei ole varaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

Arvoisa puhemies! Tämä esitys ei kiellä in-house-yhtiöitä eikä vie kunnilta mahdollisuutta järjestää palvelujaan. Se asettaa kilpailuttamattomalle ostamiselle selkeämmät ehdot. Keskeinen muutos on, että osakeyhtiömuotoiselta sidosyksiköltä tehtävän kilpailuttamattoman hankinnan edellytyksenä olisi jatkossa tämä vähintään kymmenen prosentin omistusosuus. Ajatus on yksinkertainen: jos julkinen toimija haluaa ostaa omalta yhtiöltään ilman kilpailutusta, sen pitää myös aidosti omistaa sitä. Tämä on kohtuullinen periaate.

Arvoisa puhemies! Esityksessä parannetaan myös hankintojen valmistelua: Markkina- vuoropuhelua vahvistetaan. Yhden tarjouksen tilanteessa kilpailutus olisi pääsääntöisesti uusittava. EU-kynnysarvon ylittävät hankinnat olisi lähtökohtaisesti jaettava osiin, jotta myös pienemmillä yrityksillä olisi mahdollisuus osallistua. Tämä on tärkeää. Pk-yritykset eivät usein häviä siksi, että niiden palvelu olisi huono. Ne häviävät jo ennen kilpailua, jos hankinta on rakennettu niin suureksi tai vaikeaksi, ettei pienempi toimija voi edes tarjousta antaa. Osiin jakaminen ja markkinavuoropuhelu ovat keinoja saada enemmän tarjouksia, parempaa laatua ja parempaa vastinetta veronmaksajan rahalle.

Arvoisa puhemies! On selvää, että näin iso uudistus herättää huolia. Erityisesti pienten kuntien asema, palvelujen saatavuus ja kriittiset järjestelmät on otettava vakavasti. Siksi on hyvä, että voimaantuloa porrastetaan ja kriittisille palveluille annetaan pidemmät siirtymäajat. Vaikutuksia pitää seurata ja ongelmiin puuttua, jos niitä syntyy. Uudistuksen tarkoitus ei ole vaikeuttaa kuntien lakisääteisten tehtävien hoitamista, vaan lisätä kilpailua siellä, missä kilpailua voi ja pitää syntyä.

Arvoisa puhemies! Esitys vahvistaa myös vastuullisuutta ja valvontaa. Harmaan talouden torjuntaa vahvistetaan, ja valiokunnan mietinnössä on tärkeä avaus sidosyksiköiden ostolaskudatan läpinäkyvyydestä. Kun julkista rahaa käytetään, kansalaisilla ja päättäjillä pitää olla edellytykset nähdä, mihin raha menee. Julkinen sektori saa edelleen järjestää palvelunsa, mutta veronmaksajien rahaa ei pidä lukita suljettuihin rakenteisiin.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Harjanne, olkaa hyvä.

19.05 **Atte Harjanne vihr:** Kiitos, arvoisa puhemies! Kuten täällä on moni tuonut esiin, julkiset hankinnat ovat miljardiluokan potti joka vuosi, ja on tärkeätä, että veronmaksajien rahat käytetään hyvin, kustannustehokkaasti. Yksi edellytys sille on, että meillä on tervettä kilpailua reiluilla markkinoilla ja sellaiset hankinnat, jotka tukevat ja vahvistavat näitä reiluja markkinoita. Kyse ei tietenkään ole pelkästään vain rahasta, kyse on myös laadusta. Tämäkin on minusta hyvä pitää mielessä, että julkisia hankintoja ei kannata ajatella vain säästämisen näkökulmasta siinä, että hyödyntää markkinoita, vaan itse asiassa siitä, että voi saada parempia ratkaisuita ja luoda samalla itse asiassa kotimarkkinakysyntää uusille ideoille, palveluille, jotka voivat sitten siitä skaalautua vielä enemmän, ja ajaa esimerkiksi vastuullisen liiketoiminnan kehittämistä. On hirveän tärkeätä terveiden markkinoiden ja reilun kilpailun näkökulmasta, että pienillä ja keskisuurilla yrityksillä on aidot mahdollisuudet osallistua erilaisiin kilpailutuksiin.

Itsekin jo viime kaudella peräänkuulutin hankintalain uudistamista — itse asiassa jonkin verran myös yhteistyössä nykyisen vastuuministeri Marttisen kanssa — ja sitä, että nimenomaan julkisten hankintojen osalta pitäisi hyödyntää markkinoita täysillä ja hyötyä niistä markkinoista täysillä. Toisaalta olen ollut hyvin huolissani myös tästä in-house-yh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

tiöiden roolin turpoamisesta, joka osaltaan sitten tulppaa yritystoimintaa ja markkinoiden toimintaa siinä ohessa.

Kuitenkin nyt, kun tämä esitys on tullut ja valiokunta on mietintönsä sitten saanut valmiiksi ja lukenut ja kuullut ison, pitkän liudan näkemyksiä, joissa on haastettu tätä esitystä varsin paljon, itsekkin totean, että minusta tämä lopputulos ei ole aivan onnistunut. Se on liian jäykkä, ja sillä voi olla hyvin vastakkaisia vaikutuksia kuin mitä on haettu, juuri sen jäykkyyden takia. Lisäksi semmoisten asioiden kuin erikoissairaanhoidon, kyberturvallisuus ja matkailun edistämistoiminta näkökulmasta tässä on ilmeisiä haasteita ja riskejä.

Minusta edustaja Tynkkynen vastalauseessaan talousvaliokunnassa on hyvin tuonut esille juuri tätä, mikä tässä esityksessä on hyvää mutta mitä riskejä siinä itse asiassa on ja miten sitä tulisi korjata. Selkeä tapa olisi se, että sidosyksiköiden kymmenen prosentin vähimmäisomistusvaatimusta rajattaisiin täsmällisemmin, jotta sillä varmasti sitten aidosti saavutetaan markkinoiden toimivuuden parantamista ja myös ehkäistään samalla näitä tarpeettomia haittoja yleisen edun kannalta välttämättömiin yhteistyörakenteisiin. Myös siirtymäaika voimaantulolle on riittämätön, kuten Tynkkynen vastalauseessaan esittää.

Odotan, että edustaja Tynkkynen kertoo enemmänkin tästä, mutta itse totean tässä vaiheessa, että hankintalain uudistus on sinänsä paikallaan mutta tämä uudistus ei ole sellainen, joka on tarkoituksenmukainen. Tämä on liian jäykkä ja sisältää sitä myöten todennäköisesti erilaisia riskejä ja sellaisia vaikutuksia, joista tulemme vielä huomaamaan, että todennäköisesti tämän ruuvaamista tarvitaan jatkossa, varsinkin kun EU:n hankintadirektiivin tässä uudistuu. Siksi esitän, että lakiesitys hyväksytään vastalauseen 3 mukaisesti.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hamari, olkaa hyvä.

19.09 Lotta Hamari sd: Arvoisa puhemies! Tämä on yksi talousvaliokunnan suurimmista asioista, mitä olemme tällä kaudella nyt käsitelleet. Jälleen kerran esityksen tavoitteet ovat erinomaiset, mutta hallituksen esittämät muutokset eivät edistä näiden tavoitteiden toteutumista vaan aiheuttavat itse asiassa päinvastaisia vaikutuksia.

Tässä on jo tullut esille tämä kuntien itsehallinto, eli esityksellä haitataan kuntien itsehallintoa ja lisätään merkittävästi niin kuntien kuin hyvinvointialueidenkin kustannuksia ja hallinnollista taakkaa. Suuri osa lausunnonantajista katsoo, että esitys on haitallinen eikä sitä tulisi tällaisenaan hyväksyä, ja lukuisat meidän valiokunnan kuulemat asiantuntijat, mukaan lukien siis valtiovarainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö, ovat esittäneet voimakasta kritiikkiä esitystä kohtaan.

Lisäksi EU-hankintadirektiivi on tulossa nyt kesällä, ilmeisesti heinäkuussa 26, joten olisi ollut järkevää odottaa tämä ja sitten sen jälkeen katsoa uudestaan tätä lainsäädäntöä ja muuttaa sitä niin kuin kokonaisuutena.

Isoin kritiikki kohdistuu ehdottomasti tähän kymmenen prosentin omistusvaatimukseen. Se on haitallinen ja tarpeeton, ja sitä ei itse asiassa olla oikein perusteltu mitenkään järkevästi. Ilmeisesti siis hallitusohjelmaneuvoittelussa on vaan sitten tämä raja sinne asetettu, mutta jos peräänkuulutetaan tietoon perustuvaa päätöksentekoa, niin tämä ei ratkaise näitä ongelmia kuitenkaan, ja se on vähän niin kuin hatusta vedetty.

Tällä esityksellä tulee olemaan isot muutoskustannukset, jotka tulevat siis tässä vaikeassa taloustilanteessa veronmaksajien maksettavaksi. Jos ajatellaan, että on arvioitu, että kestää jopa 14 vuotta, että tämä takaisinmaksu saadaan tehtyä, niin se on liian pitkä aika, eikä tässä taloustilanteessa meillä ole siihen varaa. On aika erikoista myös, että valtiovarainmi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

nisteriö, joka vastaa julkisen talouden kokonaisuudesta, ei laadi vaikutusarvioita lakihankkeesta, koska kyse on työ- ja elinkeinoministeriön valmistelemasta asiasta. Eli emme siis todellakaan tiedä tarkalleen, mitä nämä kustannukset tulevat olemaan, mutta esimerkiksi he, jotka istuvat hyvinvointialueiden valtuustoissa, voivat katsoa sieltä, mitä siellä on budjetoitu esimerkiksi näihin osakekauppoihin. Tämä raha siis on pois palveluiden järjestämisestä, eli tällä ei ratkaista niitä ongelmia, mitä tässä on ajateltu ratkaistavan.

Jatkan seuraavassa puheenvuorossa lisää tätä kritiikkiä, mutta tässä kohtaa nyt varmistan vielä, että teen nämä esitykset: eli teen vastalauseen 1 mukaiset muutosehdotukset tähän esitykseen.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Tynkkynen, olkaa hyvä.

19.12 Oras Tynkkynen vihr: Kiitos, puhemies! Olen vuosien varrella saanut olla mukana tekemässä kohtuullisen määrän julkisia hankintoja ja tarjoamassa julkisiin hankintoihin, ja sitä kautta aivan ruohonjuuritasolta on tullut nähtyä julkisten hankintojen merkitys. Hankinnathan ovat tärkeitä kansantaloudellisesti — niin kuin edellisissä puheenvuoroissa on tuotu esiin, niissä pyörii vuositasolla ei vain miljardeja vaan kymmeniä miljardeja euroja — ja sen takia pienetkin hyödyt, mitä voidaan saada hankintojen tehokkuudessa, voivat olla julkisen talouden kannalta aivan olennaisia ja ehdottoman tervetulleita, mutta julkiset hankinnat ovat valtavan tärkeitä myös sen takia, mitä niillä hankitaan. Niillä hankitaan meille kaikille suomalaisille hyvin tärkeitä palveluita, on sitten kyse erikoissairaanhoidosta tai vaikka oman kunnan ruokahuollosta.

Hallituksen esityksessä hankintalain uudistamiseksi tavoitteet ovat hyvinkin kannatettavia — pyritään edistämään vapaata kilpailua ja pk-yritysten asemaa markkinoilla ja saamaan myös taloudellisia hyötyjä hankintoja tekeville julkisille yksiköille — mutta valitettavasti monessa suhteessa hallituksen esitys ei näitä tavoitteita tasapainoisella tavalla pysty edistämään. Tosiaan, niin kuin edeltävissä puheenvuoroissa on hyvin tuotu esiin, se isoin kiistakysymys on aika selvästi tämä kymmenen prosentin vähimmäisosuusosuosuus sidosyksiköille, kun halutaan niiltä hankintoja tehdä. Se johtaa käytännössä, niin kuin talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisissakin on hyvin tullut esiin, aika kohtuuttomiin ja tarpeettoman hankaliin tilanteisiin ennen kaikkea pienille kunnille ja pienille hyvinvointialueille. Toki isommillekin saattaa päänvaivaa jonkin verran aiheutua.

Tämä kymmenen prosentin vähimmäisosuusosuuden edellytyksen ongelma olisi mahdollista ratkaista aika monellakin eri tavalla. Itse asiassa hallituksen esitys suhteessa siihen lausuntokierrokselle lähteneeseen versioon oli parannus siinä suhteessa, että siinä tehtiin sektoreiden perusteella tiettyjä rajoituksia. Se oli kannatettavaa ja järkevää. Vesi- ja jätehuolto ovat molemmat esimerkkejä sellaisista sektoreista, joilla tämän kaltainen kymmenen prosentin kaavamainen, jäykkä raja aiheuttaisi paljon enemmän ongelmia kuin mitä se pystyisi ratkaisemaan. Periaatteessa olisi voitu lähteä rajaamaan lisää sektoreita tämän kymmenen prosentin rajan ulkopuolelle. No, toinen vaihtoehto on tietysti luopua kokonaan tästä kymmenen prosentin rajasta ja antaa julkisia hankintoja tekeville yksiköille vapaus valita, missä tilanteessa on tarkoituksenmukaista hyödyntää sidosyksiköitä ja missä taas ei.

Tässä vihreiden vastalauseessa päädyttiin kuitenkin kolmanteen ratkaisutapaan, ja siinä sinänsä pidetään edelleen tämä kymmenen prosentin raja laissa mukana mutta rajataan sen soveltaminen vain tilanteisiin, joissa sen sidosyksikön vuotuinen liikevaihto ylittää 15 mil-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

joonaa euroa. Tästä seuraisi se, että ensinnäkin tämän hallituksen esityksen mukaisesti pystyttäisiin lisäämään kilpailua sellaisissa tilanteissa, joissa ne sidosyksiköt ovat todella huomattavan suuria ja niissä pyörii merkittäviä määriä veronmaksajien varoja ja joissa myös ehkä on odotettavissa, että ainakin osassa tapauksista tällaisia korvaavia, yksityisiä markkinoita olisi mahdollista luoda. Mutta sitten kun puhutaan vaikka Ylä-Karjalan kuntien hankkimista ict-palveluista tai vaikka ruokahuollosta, niin huoli on, että välttämättä näitä korvaavia palveluita ei syntyisi, ja sen takia olisi edelleen paikallaan sallia näitten pienempien sidosyksiköiden toiminnan jatkuvan nykyiseen malliin.

No, ihan tällä yhdellä eurorajan muuttamisella kaikkia näitä hallituksen esityksen ongelmia ei pystyttäisi ratkaisemaan, ja sen takia tässä vastalauseessa on myös esitetty, että hallituksen esitykseen sisältyviä siirtymäaikoja pidennettäisiin nykyisestä, jolloin ensinnäkin hankintayksiköillä olisi enemmän aikaa sopeutua näihin uuden lain velvoitteisiin ja hakea ne toimivat uudet mallit mutta myös olisi aikaa seurata sen lain etenemistä ja siinä matkan varrella tarvittaessa tehdä muita tarvittavia tarkennuksia.

Uskon, että näillä vastalauseen mukaisilla korjauksilla pystyttäisiin varjelemaan sitä, mikä tässä hallituksen esityksessä on hyvää ja kannatettavaa mutta korjaamaan niitä merkittäviä ylilyöntejä ja ongelmia, mitä siihen nykymuodossaan sisältyy. Sen takia kannatan edustaja Harjanteen edellä tekemää esitystä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Sarkkinen, olkaa hyvä.

19.17 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Olen aidosti murheellinen ja huolissani siitä, että tämä esitys hankintalain muuttamiseksi on edennyt tähän pisteeseen saakka. Miten voi olla, että muutos, jota monikaan ei halua eikä kannata, on kuitenkin menossa läpi? Miten voi olla, että muutos, joka nostaa julkisen hallinnon kustannuksia ja lisää byrokratiata, on menossa läpi? Miten voi olla, että esitys, joka ei palvele julkilausuttuja tavoitteitaan, on menossa läpi? Miten me oikein olemme tähän päätyneet?

Arvoisa puhemies! Hankintalaki uhkaa kuntien ja hyvinvointialueiden yhteisiä tukipalvelujärjestelyitä, joita on rakennettu pitkään palvelujen jatkuvuuden ja kustannustehokkuuden turvaamiseksi. Samalla lakimuutos lisää hallinnollista taakkaa ja vaarantaa in-house-yhtiöihin kertyneen osaamisen. Erityisen murheellinen tämä esitys on pienten kuntien ja kuntien välisen yhteistyön näkökulmasta. Erityisen vaikea tilanne on pienille kunnille, joita vähintään kymmenen prosentin vähimmäisomistusvaatimus voi sulkea ulos hyvin toimivista tukipalveluista ja yhteistyörakenteista. Lakiuudistus nostaa pienten kuntien kustannuksia merkittävästi sekä lyhyellä että pidemmälläkin aikavälillä. Se pakottaa kunnat laittamaan vähäiset resurssinsa hallinnolliseen jumppaan, aikana, jolloin niiden pitäisi päinvastoin investoida prosessien uudistamiseen ja tehostamiseen. Kuntatalous on jo ongelmassa, eikä kaipaisi tästä lakiuudistuksesta seuraavia ongelmia ja kuluja. Vaivalla vuosien aikana rakennetut yhteistyörakenteet eri puolilla Suomea ovat nyt vaarassa murtua, ja organisaatioissa otetaan useampia askeleita taaksepäin.

Arvoisa puhemies! Alueelliset sidosyksiköt ovat syntyneet juuri siitä tarpeesta, että vähäiset resurssit voitaisiin keskittää yhteen leveämpien hartioiden aikaansaamiseksi ja palveluiden kehittämiseksi. Tilanne reuna-alueilla on aivan toinen kuin väestöllisesti suuremmissa kaupunkikeskuksissa. Yhteiset yhtiöt ovat pienille kunnille erittäin tärkeitä. Isomat kaupungit puolestaan pystyvät helpommin järjestämään esimerkiksi ict-palvelunsa itse. Pääosalla pienistä kunnista ei ole resursseja tehdä itse hankintoja eikä kykyä esimerkik-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

si kyberturvan kehittämiseen. Kuntien sidosyksikköyhtiöiden kautta tekemä yhteistyö on hyödyttänyt kaikkia osapuolia, mukaan lukien markkinoilla operoivia pieniä ja keskisuuria palveluntoimittajayrityksiä. Lain vaikutuksia erityyppisiin kuntiin ei ole arvioitu valmisteluvaiheessa riittävästi. Tähän kiinnitti huomiota myös talousvaliokunta. Erityisesti ict-hankinnoissa integraatiokustannukset ja sopimuskumppanin vaihtamiseen liittyvät kustannukset voivat olla merkittäviä, ja ne tulisi huomioida.

Arvoisa puhemies! Muutos avaa myös valitettavasti tilaa työehtoshoppailulle, kun julkisia tukipalveluita ohjataan nykyistä enemmän markkinaehtoiseen kilpailutukseen. Näin voi käydä esimerkiksi talous- ja henkilöstöhallinnossa. Alan in-house-yhtiöt ovat noudattaneet kuntatyönantajien yritysjaoston työehtosopimusta, mutta yksityisellä taloushallintoalalla ei ole voimassa olevaa yleissitovaa työehtosopimusta. Suomalaisten palkkojen polkeminen tuskin on kansan tai kansantalouden etu.

Arvoisa puhemies! Muun muassa edellä mainituilla perusteilla kannatan edustaja Yrttiahon tekemää esitystä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Polvinen, olkaa hyvä.

19.21 Mikko Polvinen kesk: Arvoisa puhemies! Tämä hankintalakiuudistus on sanalla sanoen katastrofaalinen. Ennustetaanpa vähän tulostaulua ja katsotaan, mitä on tullut jo tehtyä: Tästä lakiesityksestä on lausunut 700 eri tahoa, ja lähes kaikki ovat tyrmänneet tämän esityksen. Useat ministeriöt tyrmäävät tämän esityksen. Julkisten hankintojen 38 miljardin potista tämän lain vaikutus on arviolta noin 50—150 miljoonaa euroa — pari promillea. Laki on kuitenkin näillä parilla promillella maksimaalinen vahingoittamaan maaseudun pienempien kuntien ja kaupunkien taloutta. Tämä on maksimaalisen keskittävä laki. Tämä on vastoin kaikkea talousjärkeä.

Olen itse toiminut hankintatoimissa muutaman vuoden, ja hankintatoiminnassa on myös yksi tärkeä osuus, ja se on vuorovaikutus, yhteinen kehittäminen alueen toiminnassa. Siinä tehdään työtä yhdessä sitoutuneesti pitemmäksi aikaa ja saadaan lisäarvoa alueelle. Asiakas saa enemmän, toimittaja kehittyy. Tällekin hallitus on laittamassa pisteen i:n päälle. Vaikka lakiuudistuksen alkuperäinen tarkoitus lienee ollut edistää kilpailua ja elinvoimaa samalla palvelutuotantoa tehostaen, on nyt käsillä oleva lopputulos karkea pienemmille kaupungeille ja kunnille sekä hyvinvointialueille. Näiden toimivat yhteistyörakenteet hajotetaan atomeiksi ja pakotetaan kalliilla rakentamaan uudelleen. Lukuisat kunnat ovat huutavassa pulassa tämän lakimuutoksen myötä. Esityksen keskeisin ongelma on tämä kymmenen prosentin jo mainittu omistusrajavaatimus. Omistusraja on suora uhka pienten ja syrjäisten kuntien taloudelle ja palvelutuotannolle. Lain esityksen katsotaan myös puuttuvan voimakkaasti perustuslailla turvattuun kunnalliseen itsehallintoon — haiskahtaa siis vahvasti tämän hallituksen ideologisen keskittämispolitiikan huipennukselta. Tämän lakiuudistuksen myötä saadaan varmasti tapettua pienemmät maaseutukunnat ja kaupungit, hiljennettyä maaseutu keinotekoisesti aiheutettujen lisäkulujen kautta. Tästäkö te hallituksessa haaveilitte? Tätäkö te, hallituspuolueiden kansanedustajat, kannatatte? Napilla tavataan.

Tässä salissa on vuosikausia puhuttu säästöistä ja talouden tasapainottamisesta, ja on esitetty keinoja, joilla tilannetta yritetään korjata. Kuitenkin investointiympäristöä horjutetaan jatkuvasti ja näin vaarannetaan toistuvasti suurien investointien toteutuminen maakunnissa. Kunnat pyrkivät löytämään säästöjä hiki hatussa, ja sitten hallitus esittää vielä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

tällaista hankintalakiuudistusta, joka aiheuttaa arviolta 450—600 miljoonan euron muutoskustannukset. Tämä on käsittämätöntä. Mihinkään jatkuvuuteen ei voi luottaa, ei mihinkään. Esityksen mukaisen lain vaikutus kilpailuun on vähäinen, ja kuten mainitsin, sillä arvioidaan siirtyvän markkinoille vain noin 50—150 miljoonaa euroa, mikä on häviävän pieni osa julkisten hankintojen 38 miljardin jo mainitun euron kokonaisuudesta. Mittakaava-hyödyt hukkuvat tähän kohinaan.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on kaikkien aikojen keskittämishallituksen päättö-työ Kehä kolmosen ulkopuolisten seutujen alasajopyrkimykselle, ja kuten meillä päin sanotaan, Molokin kitaan joutaa tämä esitys.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Mäkyinen on poissa. — Edustaja Kumpula-Natri, olkaa hyvä.

19.26 Miapetra Kumpula-Natri sd: Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä hankintalaki, jota salissa ei kyllä monta hallituspuolueen edustajaa puolustamassa näy. Se on aika ihmeellistä, koska tämä oli isoilla kirjaimilla kirjoitettu hallitusohjelmaan. Ajatus on varmaan hyvä, että saadaan kunnat tehostamaan palvelutuotantoaan ja saadaan yksityisiä tarjoamaan toimintojaan, mutta kun hallituksen esitysmuoto käsiteltiin eduskunnassa, näimme sen syyn, että tälle ei löydy puolustajia, ei löytynyt muista ministeriöistä, emmekä oikein löytäneet perustelua sille, että omistusraja tällaisessa asetetaan kaavamaisesti kymmenen prosenttiin. Tuota lukua ei löydy mistään muualta kuin hallitusohjelmasta, ja nyt kävi niin, että ei lankeemus käy ylpeyden edellä, niin että ei sitten haluttu sitä tarkastelua tehdä älyllisesti, ei keissien kautta, ei palautteen kautta, ei asiantuntijoiden kautta, vaan se sitten pusketaan läpi ajatuksella, että se täyttäisi tuon otsikon tavoitteen, että saadaan enemmän yksityisiä yrityksiä tuottamaan kuntien palveluja. Sillekin on sijansa. Tätä oppositioryhmänä demareina käsitelimme, ja ymmärsimme sitä, että täytyy tehdä parempi markkina-analyysi ja joskus toisen kierroksen haun kautta voisi löytyä parempaa tarjontaa, mutta aika monesti kyllä hankkijat monivuotisen työnsä jälkeen tuntevat myös, mitä markkinoilla on.

Koetettiin tässä suhtautua rakentavasti joihinkin, mutta luvuissa ei sitten liiakhadusta satunut, ja näin sitten päädyimme tilanteeseen, että lain läpi mennessä joudutaan lopettamaan kunnalliset elinkeino- ja kehittämissyhtiöt, joissa kunnat ovat yhteisomistajina, koska sieltä sitten kaikki eivät ylitä sitä kymmentä prosenttia. Hallitus loppusuoralla poisti kirjastotoimea, kun jotkut pienet kunnat olivat järjestäneet toimintaansa näin, ja jätehuollon osalta emme vielä edes tiedä tämän lain jälkeen, miten sitä kohdellaan. Terveyspalvelujen osalta on todella kummallista, että emme hyväksy sitä, että alle kymmenellä prosentilla voisi osallistua erikoissairaanhoidon osasiin, niin kuin Pirkanmaalla on tehty. Tästä löytyy tosi paljon kummallisuuksia. Yksi kiirehtimisen vastustamisen syy oli myös EU:n hankintadirektiivin uudistaminen, jonka tiedämme komissiosta pian tulevan, ja sitäkin sitten omaamme sovitettavan.

Kaiken kaikkiaan tässä tulee hankaluus myös nopeista siirtymistä, ja siitä kiitän talousvaliokuntaa työskentelystä, että oikeastaan tätä kritiikkiä voi lukea meidän mietinnöstä. Vaikka lopputulema on, että oikein mitään emme muuta hallituksen esityksestä, niin talousvaliokunnan yhteisessä mietinnössä, vaikka siihen tulee meidän opposition muutosesityksiä tai vastalauseita, lukee hyvin paljon kritiikkiä, niin että ainakin eduskunta on tehnyt rehellistä työtä. Siellä lukee, että tämä saattaa ict-palveluiden osalta lisätä kyberturvallisuusriskiä, ja tässä turvallisuuspoliittisessa ajassa en olisi halunnut eduskunnan äänestä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

vän läpi lakia, jossa sanotaan, että kyberturvallisuus saattaa riskiä. Siellä lukee, että pienten kuntien mahdollisuus toteuttaa julkisia palveluja heikkenee, ja tämä oikeastaan täytyy lukea sen takia, että perustuslakivaliokunta antoi meille tehtäväksi tarkistaa tarkemmin huolella pienten kuntien aseman, ja mitä me teemme: Tässä on nytten pohjaesitys, että lausutaan lausuma, jossa sanotaan, että asiaa seurataan. Ei tehty mitään muutosta, vaan että asiaa seurataan lausumalla. En tiedä, onko tämä hallitus sitten kykeneväinen antamaan jotakin seurannan jälkeen, kun näkee tuloksia, että pienet kunnat joutuvat sitten ottamaan takaisin näitä asioita tai keksimään muita tapoja tuottaa palveluja.

Oli myös taloudellisista näkemyksistä täällä monta hyvää puheenvuoroa, ja ehkä osalla on ollut sitten mielessä tämä iso summa, että julkisia hankintoja tehdään 38 miljardilla, mutta kun niistä 31 miljardia hallituksen oman esityksen mukaan tällä hetkellä jo hankitaan suoraan markkinoilta, eli kunnat käyttävät yrityksiä ja ovat siinä mukana. Tietenkin julkisuudesta on luettu myös epäonnistuneista julkisista hankkeista, ja niitäkin on ihan rauhallisesti korjattu ja parannettu. Itseäni huolestuttaa tässä talouspoliittisessa tilanteessa epävarmuus ja eivät aina edes budjeteista luettavat muutuskustannukset, ja hallitus kirjoittaakin tässä, että monet näistä laskennallisesti edes parhaassa tapauksessa maksaisivat itsensä takaisin seitsemän—12 vuoden aikana — jos muistan ulkoa, kun en kerennyt tähän puheenvuoroon tuota lukua tarkistaa.

Elikkä suosittelen kaikkia lukemaan vielä kerran myös sen talousvaliokunnan hallituspuolueiden allekirjoittaman osuuden, mistä löytyy kritiikkiä todella monelta kohdalta, mikä tämän vaikutus on, ja äänestämään sitten sen mukaisesti, kun on tieto myös tullut lueksi.

Puhemies! Tähän loppuun kannatan edustaja Hamarin tekemää vastalauseen 1 mukaista esitystä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Mehtälä, olkaa hyvä.

19.31 **Timo Mehtälä kesk:** Arvoisa puhemies! Täällä eduskunnassa käsitellään toisinaan lakeja, jotka eivät saa kovin suurta julkisuutta mutta joiden merkitys on valtava tavallisen ihmisen ja yksittäisen kunnan näkökulmasta. Juuri näin on nyt, kun käsittelemme hankintalain uudistamista.

Jos menen tuolla maakunnassa torille ja kysyn kansalaiselta, että mitä mieltä olet hankintalain uudistamisesta, niin todella harva siihen osaa vastata yhtään mitään. Mutta jos kysyisin, että haluatko, että sinun kotikuntasi lakkaa olemasta, niin johan muuttuu ääni kellossa. Juuri tästä on nyt kyse. Tämä harmittomalta kuulostava uudistus on kokoomuksen piilotettu suurkuntamalli, jonka perussuomalaiset ovat hyväksyneet. Tämä laki tulee ajamaan monet pienet kunnat erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa taloudellisesti todella vaikeaan tilanteeseen, pakkoliitokseen. Siis tämä lakiesitys on niin huono, että valtiovarainministeriö on lausunut tästä näin: ”Hankintalain muutos lisää kustannuksia ja byrokratiaa, ei luo markkinoita ja vaarantaa kyberturvan.” Nämä asiat ovat täsmälleen päinvastaisia kuin mitä laki tavoittelee, koska ainakin itse haluaisin, että yritysten toimintaedellytykset paranisivat — siis yritysten toimintaedellytykset paranisivat.

Nyt varmasti moni miettii, mikä tässä on niin pahasti pielessä. Minäpä kerron.

Hankintalaki on suuri kokonaisuus. Se ohjaa, miten kunnat käyttävät veronmaksajien rahojen, mistä ostetaan, keneltä ostetaan ja millä ehdoilla ostetaan. Hankintoja varten ja pal-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

velujen tuottamiseksi kunnat perustavat niin sanottuja in-house-yhtiöitä, ja usein omistajina on useita kuntia. Omistus jakautuu tyypillisesti kunnan koon mukaan.

Nyt tullaan siihen, mikä on menossa pieleen. Hallitus esittää in-house-yhtiön omistusosuuden vähimmäisrajaksi kymmentä prosenttia. Luku ei perustu mihinkään, eikä siinä ole mitään järkeä. Ainoa, mitä me tiedämme, on se, että ongelmia tulee paljon, koska monet toimivat yhtiöt purkautuvat.

No, jos todella puhuttaisiin jostakin perusteesta, minkä perusteella tällainen prosenttiluku voisi määräytyä: Nyt on puhuttu siitä, että kunnalla pitää olla määräysvalta in-house-yhtiöissä. Silloin kirjanpitolain mukaan omistusosuuden pitää olla vähintään 30 prosenttia. Vain lopettamalla kokonaan kuntien perustamat in-house-yhtiöt, siis osakeyhtiöpohjaiset yhtiöt, saataisiin tähän maahan vapaata kilpailua — lopettamalla kokonaan. Tällä systeemillä nyt, mikä on tässä lakiesityksessä, meidän kyberturvallisuus vaarantuu ihan aidosti, siihen ovat jo monet ottaneet kantaa, eikä markkinaehtoisesti löydy tekijöitä näiden palvelujen tuottamiseen. Toinen ovat sotepalveluissa laboratoripalvelut ja sydänsairaalapalvelut.

Arvoisa puhemies! Tosielämän esimerkki: Kymmenen kuntaa omistaa yritystoimintaa kehittävän yhtiön. Suurin kunta, alueen kaupunki, omistaa yksin 87 prosenttia. Muut yhdeksän omistavat kukin 1—3 prosenttia tästä yhtiöstä. Jokainen kunta on antanut tähän yhtiöön panoksensa nyt jo 15 vuoden ajan ja hyötynyt myös itse. Tässä uudistuksessa, jos tämä kymmenen prosentin sääntö toteutuu, yhtiön ainoaksi omistajaksi jää tämä 87 prosenttia omistava kunta. Se hyöttyy kaikkien näitten kymmenen kunnan tekemästä yhteisestä työstä, elikkä niin sanotusti kerää marjat siitä asiasta. Onko tämä oikein ja järkevää? Ei ole. Vastaavasti tämä yli kymmenen prosentin omistuksessa oleva kunta voi jatkaa toimintaansa yhtiössä, ja miettikääpä, mikä meteli syntyisi, jos nämä isot kunnat joutuisivat purkamaan tämän toimivan yhtiön.

Talousvaliokunnan kuulemisessa julkisten hankintojen kokonaismäärä oli siis 38 miljardia euroa. Se on valtava summa, mutta in-house-yhtiöiden osuus on tästä valtavasta summasta seitsemän miljardia, ja siitä kolme ja puoli miljardia on in-house-yhtiöiden kilpailuttamaa osuutta. Nyt sitten, kun otetaan nämä sidosyksiköt, joissa on yli kymmenen prosentin omistus, tämä osuus on heillä noin kaksi miljardia. Elikkä todellisuudessa kilpailutuksen kohteeksi tulee tämän lakiesityksen jälkeen vain maks. 150 miljoonaa euroa koko 38 miljardin julkisista hankinnoista. Tämähän on käsittämätöntä.

Arvoisa puhemies! Hankintalakiin on tullut tänä aikana 730 lausuntoa, joissa lukuisissa, siis 86 prosentissa, tätä kymmenen prosentin sääntöä kritisoitiin. Samaten kritisoitiin 600 miljoonan euron kustannusta kunnille. Tämä ei hallitusta hetkauttanut.

On ihan selvää, että hankintalakia pitää uudistaa ja kilpailua lisätä, mutta näin ei tapahdu. Näin ei tässä lakiuudistuksessa tapahdu. En voi välttyä ajatukselta, että perimmäisenä tarkoituksena on ajaa vain pienet kunnat pakkoliitoksiin. Tämä on yksi osa sitä ketjua keskittämisen politiikasta, jota on tehty talouden säästöjen nimissä tällä hallituskaudella.

Tulemme esittämään vastalauseita ja lausumaehdotuksia tämän lakiesityksen toisessa käsittelyssä. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kalli, olkaa hyvä.

19.38 **Eeva Kalli kesk:** Arvoisa puhemies! Alkuun todettakoon, että uudistuksen tavoitteet lisätä palvelutuotannon kustannustehokkuutta ja alueellista elinvoimaa ovat kannatet-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

tavia. Siksi ne esityksen sisältämät muutokset, jotka aidosti edistävät kilpailua, ovat perusteltuja ja tervetulleita. Esimerkiksi vaatimus markkinakartoituksen tekemisestä on kannatettava, tosin nyt esitettävä kymmenen miljoonan euron raja-arvo on aivan liian korkea.

Arvoisa puhemies! Vaikka uudistuksen tavoitteet ovat kannatettavia, niin kyllä tämä kokonaisuus pitää sisällään niin merkittäviä puutteita, niin merkittäviä ongelmia, että tällaisenaan tätä kokonaisuutta ei voi hyväksyä.

Tässä keskustelussa on jo käytetty lukuisia hyviä puheenvuoroja, joissa on avattu niitä lukuisia ongelmia, joita tähän kokonaisuuteen sisältyy, viimeisimpänä edustaja Mehtälä erinomaisessa puheenvuorossaan. Mutta koska vaikutukset ovat niin merkittävät, niin haluan nyt vielä itsekini käydä läpi tiiviisti näitä keskeisiä ongelmia.

Itse asiassa keskeisin ongelma kytkeytyy nimenomaan tähän kaavamaiseen kymmenen prosentin vähimmäisomistusvaatimukseen sidosyksiköiden käytölle, joka on monissa puheenvuoroissa täälläkin tullut esiin. Tätä ongelmaa pahentaa vieläpä muutokseen liittyvä kohtuuttoman lyhyt siirtymäaika. Tästä seuraa merkittävä uhka erityisesti pienten kuntien taloudelle ja palvelutuotannolle sekä pieniä kuntia laajemmin kustannustehokkaalle elinvoimayhteistyölle ja vielä laajemmin Suomea ja suomalaisia koskettavalle kyberturvallisuudelle.

Ensin pari sanaa taloudesta ja uudistuksen aiheuttamista kustannuksista. Uudistuksesta aiheutuvien muutostalouksien on todella arvioitu nousevan 450 miljoonasta jopa 600 miljoonaan euroon. Tämä kustannus siis kohdistuisi erityisen raskaasti pieniin ja keskisuurisiin kuntiin. 600 miljoonaa euroa on valtava summa kaikissa oloissa, mutta yhdistettynä muutoinkin vaikeaan julkisen talouden tilanteeseen se on näiden pienten kuntien kuntalaisten näkökulmasta kestävämpi ja vastuutonta.

Entä sitten alueellinen elinvoimatyö, tuo alueellinen elinvoimatyö, joka itse asiassa palvelee erityisesti yrittäjiä ja yrityksiä? Yksi omaakin kotimaakuntaani koskettava huoli liittyy esityksen vaikutuksiin kuntien yhteiseen ja maakunnalliseen elinvoiman edistämiseen. Esitetty kymmenen prosentin omistusraja nimittäin uhkasi myös alueellisten kehitysyritysten ja vaikkapa matkailunedistämisyhtiöiden toimintaa. Näiden aktiivinen toiminta on palvellut erinomaisesti etenkin pieniä ja keskisuuria yrityksiä ja edistänyt samalla alueellista elinvoimaa. Siksi omistusrajavaatimuksesta tulisi ehdottomasti sulkea pois yleishyödylliset yhtiöt, kuten elinvoimayhtiöt ja maakunnallista kasvua tukevat kehitysyritykset.

Talousvaliokunnan mietinnössäkkin tämä ongelma itse asiassa tunnustetaan ja todetaan, miten esimerkiksi mikro- ja pienyrityksillä ei käytännössä enää olisi mahdollisuutta markkinoida palvelujaan yhtä laajasti tai toimia yhteistyössä Visit Finlandin kanssa ilman alueorganisaatioiden apua. Keskustaan mielestä pelkkä ongelman toteaminen ei riitä, jos samaan aikaan ollaan kuitenkin valmiita viemään tämä merkittäviä ongelmia aiheuttava lakiesitys läpi.

Arvoisa puhemies! Vielä pari sanaa kyberturvallisuudesta. Talousvaliokunnan mietinnössä todella suoraan todetaan, että uudistus todennäköisesti heikentäisi kyberturvallisuuden tasoa palvelurakenteen sirpaloitumisena, siirtymävaiheeseen liittyvinä haavoittuvuuksina sekä osaamisen ja kyvykkyyksien heikkenemisenä. Tämä on muuten kovaa tekstiä. Tämä on kovaa tekstiä, jonka äärelle viimeistään kannattaisi pysähtyä. Eli mietinnössä todetaan, että uudistus todennäköisesti heikentäisi kyberturvallisuuden tasoa. Kaikkein kriittisimmin muutokset kohdistuisivat ICT- ja tietohallinnon palveluihin eli palveluihin, joiden varassa toimii yhteiskunnan elintärkeä infrastruktuuri. Useissa lausunnoissa korostetaan, miten kunnilla ja pienillä hankintayksiköillä ei ole riittävä osaamista kilpailuttaa ja val-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

voa vaativia kyberturvallisuus- ja ict-kokonaisuuksia itsenäisesti, saati resursseja kilpailla parhaista ict-arkkitehdeistä tai kyberturva-asiantuntijoista. Lakiesityksen arvioidaan lisäävän myös riippuvaisuutta suurista kansainvälisistä ict-toimijoista, mikä voi kaventaa kansallista päätösvaltaa kyberturvallisuusasioissa sekä lisätä haavoittuvuutta kriisitilanteissa, jos palvelut, datan hallinta ja osaaminen keskittyvät Suomen rajojen ulkopuolelle.

Puhemies! Näistä ongelmista johtuen en voi kannattaa tätä kokonaisuutta, joka itse asiassa pitäisi palauttaa uuteen valmisteluun ja tuoda huolellisesti aivan uudelleen valmisteltuna, nämä tunnistetut ongelmat ratkaistuna, eduskunnan käsittelyyn.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kilpi, olkaa hyvä.

19.44 **Marko Kilpi kok:** Arvoisa puhemies! Meillä on jälleen erinomaisen tärkeä hallituksen esitys ja lakiuudistus käsittelyssä tänä päivänä tässä salissa. Vähintään yksi asia, minkä minä haluaisin, että jäisi nyt sinne korvakäytävään kaikille kaikumaan, on se, että kilpailu on hyvästä. Kilpailu on hyvästä. Mutta jostain kumman syystä tähän maahan on kehitetty julkisten hankintojen osalta järjestelmä ja ajattelumalli, joka ehkäisee kilpailua. Onko nyt niin, että kilpailu ei olekaan hyvästä? Voiko se olla mahdollista?

Voimassa oleva hankintalaki ja oikeastaan koko julkisten hankintojen kulttuuri in-house-apparaatteineen se vasta kallista veronmaksajille onkin. Kun tässä on koko ajan nostettu esille aika useasti tuolta opposition suunnasta, että tämä lakiuudistus tulisi olemaan erityisen kallis, niin nykyinen järjestelmä se vasta kallis onkin. Voidaan aika lailla häpeilemättäkin sanoa, että nykyinen hankintalaki ja tämä in-house-järjestelmä mahdollistavat suoranaisen lain kiertämisen ja hankintamenettelyjen kiertämisen, ja se myös mahdollistaa pahimmillaan melkoisen ylihinnan kiskomisen ja samalla myös sitten olemattoman palvelutarjonnan ja palvelutason.

Näissä puheenvuoroissa tässä tänä päivänä on nostettu moneen kertaan it-palvelut, tai sanotaan nyt ict-palvelut, ja myöskin sitten kyberturvallisuus. Varsinkin tuolla it-sektorilla nyt ihan käytännön oikeassa elämässä, mitä eletään tämän talon ulkopuolella, on käynyt niin, että koska sitä kilpailua ei ole, niin niitä palveluja ja toimintoja ei ole tarvinnut kehittää kuin näennäisesti tai korkeintaan minimivaatimuksilla. Tämä on johtanut sitten todella kummallisiin tilanteisiin, joissa järjestelmät, menetelmät ja tekniikat ovat olleet jo niin vanhentuneita, että varsinkaan nuoremman polven osajia ei ole saatu enää rekrytoitua, koska he eivät ymmärrä sitä vanhentunutta tekniikkaa. Heillä ei ole osaamista eikä käsitystä siitä. Tämä on ihan oikea viesti, mikä on tullut tuolta it-sektorilta ja näistä toiminnoista, että mitä se on in-house-puolella, mitä se on yksityisellä sektorilla. Minä en näitä keksi. Nämä ovat asioita, jotka on sieltä käytännön elämästä todistettu. Jos ajatellaan nyt kyberturvallisuuttakin ja miten nopeasti se laukkaa, niin miten tämmöinen tilanne, jossa kilpailun olemattomuuden takia tekniikat ja menetelmät ovat niin vanhentuneet, että ei löydy edes kunnan tekijöitä niihin, oikein näyttää kyberturvallisuuden näkökulmasta? Tilanne on aivan absurdi, kertakaikkisen absurdi ja sietämätön.

Puhemies! Asiahan on niin, että julkisia hankintoja tehdään meidän kaikkien verovaroilta, ja on täysin selvää, että silloin pitäisi olla erityisen tarkkana, mitä niillä verovarvilla tehdään ja mitä niillä hankitaan. Kun sitä kilpailua ei ole, ei ole kehitystä eikä tasokasta, nopeaa eikä laadukasta palveluakaan. Näin on tilanne, koska siihen ei ole ollut mitään tarvetta, ei ole ollut minkäänlaista pakkoa kehittää palveluita. Mutta nyt tähänkin epäkohtaan saadaan muutos. Ikävä kyllä tämä tilanne on päässyt liian pahaksi ja ongelmat ovat juurtu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

neet liian syvälle. Kaikkihan me ymmärretään, että siinä vaiheessa peruuttaminen sieltä pois on äärimmäisen vaikeata ja haastavaa, mutta se on tehtävä, se on välttämätöntä. Tämäkään tilanne ei voi jatkua.

Täällä on myöskin moneen kertaan manattu, että varsinkin pienet kunnat tulevat kohtaamaan kohtalokkaita vaikeuksia. Näin tulee tapahtumaan. Näin tulee tapahtumaan, jos kunnat eivät ymmärrä toimia ajoissa. Jos nyt jäädytään odottamaan jotain, mitä ei olekaan, ja ihmettelemään asioitten tilaa, niin se tulee ruuhkauttamaan niitä tarjolla olevia palveluita, mitä siellä markkinoilla on, ja se tulee ruuhkauttamaan niiden tarjontaa, ja sitten ollaan kylä ongelmissa. Sitten kun ollaan havahduttu tilanteeseen, että nyt pitää tehdä ja onkin yhtäkkiä kolmen vuoden jono, niin siinä vaiheessa niillä pienillä kunnilla tulee olemaan ongelmia. Kriittisissä palveluissahan on tehty nyt siirtymäaika, siellä on tulossa porrastusta voimaantuloon ja sen suhteen, mutta sitäkin ei kannata tuhjata tilanteen seuraamiseen vaan toimimiseen. Tämä on nyt ihan selkeä, selkeä selkeä kehoitus kuntapäätäjille, varsinkin siellä pienellä kuntasektorilla. Ne kunnat, jotka ymmärtävät toimia nyt ja ajoissa, selviävät tästä muutoksesta kuivin jaloin. Itse asiassa ne tulevat voittamaan tässä, sillä palvelu tulee kilpailun myötä paranemaan ja kustannukset tulevat laskemaan. Kyse on vain siitä, onko kehityksessä mukana vai ei. — Kiitos.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hänninen, olkaa hyvä.

19.51 Juha Hänninen kok: Arvoisa puhemies! Tämän esityksen tavoitteena on vahvistaa julkisten hankintojen avoimuutta, kilpailua, kustannustehokkuutta ja elinvoimaa. Kilpailu on hyvä asia, niin kuin tässä edustaja Kilpi hetki sitten totesi tuolta edestä. Varsinkin kun tuotetaan palveluja, kannattaa kilpailuttaa ja sitä kilpailua pitää olla, silloin saadaan tuotannollisesti ja taloudellisesti edullista palvelua. Julkinen sektori käyttää vuosittain miljardeja erilaisiin tuotteisiin ja palveluihin, minkä takia on oikeus ja kohtuus, että kilpailu näiden tuottamisesta on avointa. Meidän tulee huomioida erityisesti alueiden pk-yritykset. He tuovat sen rahan sekä meidän valtakunnan että kuntien kassaan.

Arvoisa puhemies! On erityisen tärkeää painottaa, että tämä uudistus ei jätä pieniä kuntia yksin. Esitys tunnistaa kuntien erilaiset lähtökohdat. Pienillä kunnilla säilyy mahdollisuus tehdä hankintoja yhteishankintayksiköiden ja hankintarenkaiden avulla sekä omana tuotantonaan silloin, kun markkina alueelta puuttuu. Samalla valtion rahoittamaa hankintaneuvontaa on vahvistettu, jotta osaaminen ei muodosta pullonkaulaa. Muutos tuo useille kunnille siirtymävaiheessa lisää töitä, ja pitkällä aikavälillä se parantaa markkinoiden toimivuutta, lisää säästöpotentiaalia ja vahvistaa alueellista elinvoimaa. Tämä on uudistus, joka palauttaa kilpailun periaatteen julkisiin hankintoihin ja kohtelee palveluntuottajia tasapuolisesti.

Arvoisa puhemies! Tämä laki on askel kohti reilumpaa kilpailua ja tehokkaampaa julkisten varojen käyttöä. Se turvaa kuntien, myös pienempien, käytännön edellytykset järjestää palvelut järkevästi ja kustannustehokkaasti. Kun toimimme näin, on se ennen kaikkea kansalaistemme eduksi, veronmaksajat kiittävät. — Kiitoksia, arvoisa puhemies.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

19.54 Lauri Lyly sd: Arvoisa puhemies! Täällä tuntuvat menevän vähän puurot ja vellit sekaisin, kun katsotaan näitä lukuja. 38 miljardia euroa ovat julkiset hankinnat, joista 31 on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

nyt jo markkinoilla kilpailutettuna. 31 on jo kilpailutettuna ihan suoraan markkinoilla. Vain seitsemän miljardia euroa on näissä in-house-yhtiöissä, ja siitäkkin puolet ovat jo markkinoilla kilpailutettuna. Nämä ovat ne tosiasialliset luvut, jotka tässä ovat. Nyt puhutaan siitä yhdestä 3,5 miljardista eurosta, joka tehdään tässä käytännössä, ja sitten sen osista ja kuinka paljon se pienissä kunnissa sitten on se osuus. Täällä on tullut esille se markkina, joka on siellä 50—150 miljoonan luokkaa, ja tämä on se tilanne.

Tässä unohtuu koko ajan se, että kunnat perustavat in-house-yhtiöitä vain sitä varten, että ne tekevät jotain omaa palveluansa muitten kuntien kanssa yhdessä. Se on se pääsyy, millä niitä in-house-yhtiöitä on aikanaan tehty ja niitä tehdään. Sillä tavalla kuntien välillä hoidetaan niitä palveluja.

No, mitä tässä nyt tapahtuu? Varmaan se, että osa näistä in-house-yhtiöistä keskittyy muutamalle kunnalle. Osa kunnista rupeaa vetämään niitä palveluja, jotka ovat olleet in-house-yhtiöissä, omaksi toiminnaksi, ja tavallaan tämä yhdessä tekemisen malli tästä vähenee. Tämä ei ole niin selkeää kuin tässä nyt annetaan ymmärtää, että nyt on markkinat auki. Luvut pitää muistaa, mitkä täällä ovat taustalla, mitkä tällä hetkellä ovat ne luvut tuolla taustalla.

Arvoisa puhemies! Tämä 10 prosentin raja on vedetty hatusta. Olisin ymmärtänyt, jos olisi puhuttu 1—3 prosentin rajoista, koska en itsekään näe semmoista tilannetta hyvänä, että jollain 0,1 prosentilla saadaan in-house-asema. Se on ollut väärä tilanne, kun sellaisia tilanteita on ollut. Tämä tarkoittaa sitä, että nyt meillä on aika paljon semmoisia maakunnallisia in-house-yhtiöitä, ja maakunnissa on parisenkymmentä kuntaa yleensä, ja se mahdollistuisi tällaisella mallilla erittäin hyvin.

Arvoisa puhemies! Tähän lakiluonnokseen on annettu poikkeuksellisen paljon negatiivista palautetta, yli 700 lausuntoa, joissa on tullut tyrmäävä palaute tämän lakiesityksen osalta. Eli siinä mielessä kunnat ja hyvinvointialueet ovat nähneet tämän työkaluna, jolla tätä viedään eteenpäin. Tätä asiaa olisi varmaan voitu vielä miettiä myöskin tämän rajan osalta toisenlaiseksi, mutta myöskin sitä, mitkä sektorit tähän otetaan mukaan, millä alueilla halutaan erityisesti kilpailua tehdä. Jätehuolto ja vesi on jätetty. Olisivatko nämä kehitysyhtiöt olleet semmoisia, jotka olisi pitänyt jättää tänne ulkopuolelle, ja olisiko muita alueita, joissa olisi haluttu jollain tavalla tätä rajaa viedä?

Sitten, arvoisa puhemies, tämä nopeutettu: vuodessa pitää kuntien tehdä tämä ratkaisu näitten in-house-yhtiöitten osalta, niin että tämä omistusraja tulee toteutumaan tuohon 10 prosenttiin. Se muutos on tosi iso. Ja sitten vielä, kun ne ovat ostaneet kunnallisia palveluja, tehneet sopimuksia erilaisten markkinoilla toimivien yhtiöitten kanssa, ne joutuvat avaamaan ne kaikki sopimukset uudestaan, koska ne ovat ostaneet yhdessä jonkun palvelun, ICT:tä tai joitain muita vastaavia. Nehän menevät uudelleen auki, ja niissä voi olla pittemmät irtisanomisajat kuin tämä yksi vuosi. Tämantyypisiä asioita siellä on, käytännön ongelmia, jotka ovat täällä taustalla.

Arvoisa puhemies! Tämä kokonaisuus, tämä 10 prosentin raja, on vedetty lähinnä hatusta, ja tämä nopeus, nopea käsittely, on haluttu viedä tässä sillä tavalla, että ei edes kuunneltu EU:sta tulevaa lainsäädäntömuutosta ja sitten sitä käyty läpi.

Tässä olisi pitänyt käydä myöskin tätä ulosmyyntirajaa, joka meillä on todella matalalla. Kun katsotaan eurooppalaisessa mittakaavassa, niin se olisi voinut olla korkeammilla luvuilla, jolloin olisi voinut vastata tähän tilanteeseen. Tämä raja olisi osaltaan voinut olla semmoinen, että olisivat jotkut pienet kunnat pystyneet niitä palveluja ostamaan sitten tällaiselta yhtiöltä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

Mutta kaiken kaikkiaan tässä lakiesityksessä on tullut hyvin esille se, ja edustaja Hamari hyvin esitti tämän vastalauseen 1 mukaiset pykälämuutokset tähän ykköskäsittelyyn. Niitä tuen edelleen. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hamari.

19.59 Lotta Hamari sd: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Jatkan vielä hiukan näitä vastalauseen 1 mukaisia muutoksia ja niiden läpikäyntiä. Toki niistä osa on tässä kyllä tullutkin esimerkiksi edustaja Lylyn puheenvuorossa.

Tosiaan siitä 10 prosentin omistusrajasta luopumisen lisäksi ehdotetaan, että ulosmyyntiraja nostettaisiin EU:n sallimaan 20 prosenttiin ilman euomääräistä kattoa. Tosiaan se raja on nyt jo Suomessa melko alhainen, poikkeuksellisen alhainen, eli 5 prosenttia liikevaihdosta ja 500 000 euroa vuodessa. Yhdessä tämän 10 prosentin omistusvaatimuksen kanssa nämä johtavat siihen, että esimerkiksi osalta hyvinvointialueiden keskeisiä palveluntuottajia menee edes mahdollisuus osallistua kilpailutuksiin, joten siinä ei kyllä kertaikkaisesti ole järkeä. Esimerkiksi yliopistosairaaloiden yhteyteen sijoitettavia, ympärivuorokautiseen valmiuteen ja erityisosaamiseen perustuvia labrapalveluita ei ole kattavasti tai lainkaan saatavilla kilpailluilta markkinoilta. Kilpailu on hyvä, kyllä, mutta jos niitä ei ole saatavilla markkinoilta, niin tässä ei kyllä ole järkeä. Tilanne aiheuttaisi asiantuntija-arvioiden mukaan vakavia ongelmia erityisesti syöpätautien diagnostiikassa ja hoidossa, joissa patologian, hematologian ja syöpägenetiikan palvelut on keskitetty vähäisten asiantuntijaresurssien takia.

Sitten yksi asia, mitä ei vielä ole tullut esille, on palvelun käyttäjän asema. Hankintalain pykälistä palveluiden käyttäjien asemaa korostetaan vain sosiaali- ja terveyspalveluita koskevan, nyt kumottavaksi esitettävän 12 luvun 108 §:ssä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdotti, että hankintalain 108 §:n sääntely säilytettäisiin hankintalaissa siltä osin kuin se ei ole päällekkäistä muun sääntelyn kanssa. Pidämme tätä erittäin tärkeänä ja esitämme myös tätä muutosta tässä vastalauseessamme.

Nyt kun tässä luettelonomaisesti kävin näitä läpi, niin jatkan vielä hieman, kun aikaa on. Eli elinkeino- ja matkailuyhtiöt, kirjasto, jätehuolto, CSC-poikkeus, yliopistojen digialustat — tässä on niin paljon asioita, mitkä haluaisivat itselleen poikkeusta tähän lakiin ja varsinkin siihen 10 prosentin omistusvaatimukseen. Osalle myönnettiin poikkeus, osalle ei myönnetä poikkeusta. Sen lisäksi on tulossa tämä EU-direktiivi nyt kesällä, ja oltaisiin voitu katsoa tätä kokonaisuutta, mitä nyt ei tehdä, ja sen lisäksi tulevat nämä valtavat kustannukset, joissa voi jopa 14 vuotta olla se takaisinmaksuaika. Eli tässä on paljon ongelmia. Vaikka siellä on hyviä asioita, niin ne ongelmat ovat niin paljon suurempia, että ehdottomasti pitäisi meidän vastalauseen 1 mukaiset muutosehdotukset ottaa huomioon.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kilpi.

20.02 Marko Kilpi kok: Arvoisa puhemies! Nykyinen hankintalaki ja sen luoma ympäristö on sellainen, joka on luonut todella erikoisia vääristymiä toimintaan julkisella sektorilla. Nyt kun tässä on nostettu esiin niitä haasteita ja manattu niitten aiheuttavan juurikin, varsinkin pienille kunnille, katastrofaalisia seuraamuksia, niin yksi mekanismi siinäkin asiassa on se, että kun tämä hankintalaki, mikä on ollut, on mahdollistanut tietynlaisen toiminnan, niin ei ole tarvinnut kunnissa sitten hankkia hankintaosaamista. Tämä kyllä lienee

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

varsinkin pienten kuntien merkittävimpiä ongelmia tässä tilanteessa. Nyt ollaan semmoisessa tilanteessa, jossa tätäkin osaamista pitäisi hankkia, mutta onko se sitten syy olla uudistamatta ja jatkaa entisellä ja tällä toimimattomalla linjalla?

Sitten ehkä vielä ihan pari muutamaa semmoista perusolettamaa taloudesta, kun tässä on nostettu esille myöskin se, että voi olla, että palveluntarjoajaa ei edes ole sitten vaihtoehtoisesti. No, ensinnäkin ensimmäinen olettama tässä on se, että kilpailu on hyvästä. Edelleenkin tämä on vahva olettama. Ja sitten se, että kysyntä luo tarjontaa. Uskotaan kilpailuun, uskotaan markkinatalouteen. Eiköhän siitä hyvä tule. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Polvinen.

20.04 Mikko Polvinen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kilven nostot kirvoittivat vielä puheenvuoroon. Olen todellakin samaa mieltä, että kilpailu on hyvästä, kilpailua täytyy olla. Mutta entä jos sitä ei olekaan? Entä jos palveluntarjoajaa ei löydy kuin oligopolisoituneesta markkinasta, monopolisoituneesta markkinasta, joka repii siltä pieneltä kunnalta erityishinnat? Antavatko ne sinne hyvää, osaavaa palvelua verrattuna suurempiin kuntiin? Kuinka tämä kilpailu lopulta toteuttaa sitä tarkoitusta, mitä varten kilpailu onkaan?

Kilpailussahan on tarkoitus, että verorahoille tulee paremmin vastinetta ja korruptiota kitketään ja markkinoiden elinvoimaisuudesta huolehditaan. Parasta markkinoiden elinvoimaisuudesta huolehtimista esimerkiksi väljään asutuilla kunnilla olisi pitää niitä kuntia elinvoimaisina, että olisi mahdollisuus hankkia kilpailullisesti näitä palveluja. Eiväthän nämä in-house-yhtiöt ole syntyneet sen takia, että niillä vältettäisiin kilpailua, vaan sen takia, että olisi sellaista tarjontaa, mikä vastaa siihen palvelun kysyntään joko hinnallisesti tai sitten myöskin laadullisesti.

Mutta edustaja Kilvelällä oli muutamia muitakin hyviä pointteja, muun muassa se, että hankintaosaamista kunnat eivät ole hankkineet aikanaan tarpeeksi. Kunnat eivät ole huomanneet sitä, mitä yrityksissä aikanaan, että lopulta puolet varoista menee hankintojen ja ostojen kautta, ja sillä toiminnalla olisi voitu Suomessa paremmin kehittää kuntien yhteistyökumppaneitten osaamista ja luoda jopa sellaista yritystoimintaa, mitä oltaisiin voitu tehdä vientiinkin saakka. Tässä asiassa olen samaa mieltä, että hankintaosaaminen on laahannut. Nyt pienempien kuntien tieteenkin on varsinkin tässä taloudellisessa tilanteessa haasteellisempaa ruveta hankkimaan niitä hankintaosaajia, joista on Suomessa kuitenkin pula siellä ja täällä.

Sekin, että tässä lakiesityksessä pyritään läpinäkyvyyteen, on hyvä asia. Täällä kuntien hankintapuolella on ollut paljon sitä puhetta, että piiri pieni saattaa vähän siinä pyöriä ja hankintojen osalta toimijat eivät koe, että olisi tasapuolisuutta ja reiluuutta, vaikka se oikeasti olisikin niin. Sitä ei olla kuitenkaan velvoitettu osoittamaan, joten siinä mielessä tämä läpinäkyvyyden elementin tuominen on sinänsä tervetullutta.

Tuli vielä mieleen sanoa kuitenkin se, että jos jossain muussa maassa, vaikka Pohjoismaissa, olisi tällainen lakiesitys, mitä näin paljon vastustetaan ministeriöitten osalta ja lausujien osalta ja täällä eduskunnassakin, niin jos heidän parlamentissaan olisi sama tilanne, toisiko ministeri lopulta tämmöistä lakiesitystä edes päätettäväksi? Miten vastustettuja lakeja lopulta näihin parlamentteihin tuodaan, se minua jopa tässä kiinnostaa. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Viljanen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 59/2026 vp

20.07 **Eerikki Viljanen kesk:** Arvoisa puhemies! Kokonaisuutena arvioiden hallituksen asettamat tavoitteet hankintalain uudistamiselle uhkaavat jäädä poliittisiksi mainospuheiksi ja sanahelinäksi ja saattavat jopa johtaa täysin päinvastaiseen lopputulokseen kuin mitä suusanallisissa esityksissä ja kirjallisissa esityksissä on julkilausuttu. On erittäin suuri riski sille, että kilpailu ei tule lisääntymään markkinoiden puuttumisen vuoksi, ja vielä suurempi riski sille, että ainakin pienten kuntien kustannukset tulevat nousemaan merkittävästi. On myös todennäköistä, että hallintotaakan lisääntyessä tehottomuus lisääntyy sekä alueellinen elinvoima heikkenee, kun pienet kunnat menettävät palvelutuotannon edellytykset — tästä edustaja Polvinen jo äsken hyvin lausui. Kuten täällä edustaja Lyly jo muutama puheenvuoro sitten totesikin, niin lakivalmistelun aikana annetuista noin 700 lausunnosta lähes kaikki tyrmäsivät tämän esityksen, etenkin sen heikkojen vaikutusarvioiden vuoksi. Kritiikkiin yhtyivät muun muassa kaikki ministeriöt.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen keskeisin ongelma on hallitusohjelmaan kirjattu kymmenen prosentin vähimmäisomistusvaatimus sidosyksiköiden käytölle sekä siihen liittyvä lyhyt siirtymäaika. Tämä muodostaa merkittävän uhan erityisesti pienten kuntien talouksille, palveluntuotannolle sekä pieniä kuntia laajemmalle kyberturvallisuudelle. Keskustan mielestä on täysin riittämätöntä, että talousvaliokunta ja perustuslakivaliokunta ja hallintovaliokunta totesivat vain, että esityksessä olisi ollut perusteltua tarkastella ehdotuksen vaikutuksia erityyppisiin kuntiin seikkaperäisemmin kuin mitä nyt on tehty. Näin todella merkittävässä, suuressa, merkittäviä talousvaikutuksia omaavassa lakimuutoksessa vaikutuksia olisi ehdottomasti pitänyt arvioida perusteellisesti jo lainvalmistelun aikana, ja tämän takia keskustalla on oma ehdotuksensa tämän lain jatkokäsittelystä.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.